

Nazistisk identitet og Hitlerjugend

- Undervisningsmateriale til tysk i gymnasiet

Af Astrid Hylager Larsen, cand.mag i historie og tysk

Følgende undervisningsmateriale er et forslag til, hvordan man kan arbejde med emnet Holocaust i tyskundervisningen. I forhold til årets tema for Auschwitz-dag 2010 "Farlige forestillinger" fokuserer dette forslag på et forløb om nazisternes selvforståelse, særligt blandt de unge nazister. Det handler først og fremmest om, hvordan nazisternes selvforståelse som "overmennesker" var et afgørende element i naziregimets dannelse af fjendebilleder af jøder.

På hvilken måde forsøgte nazisterne at præge den tyske ungdomsidentitet? Hvorfor var unge frivilligt medlem af den nazistiske ungdomsorganisation Hitlerjugend? Og hvilken indflydelse havde nazisternes opdragelsesmetoder og symboler på børn og unge?

Fællesskabsfølelse, gruppedynamik, identitet og opdragelse er nogle af nøglebegreberne til at forstå de processer, der i det nazistiske Tyskland førte til folkedrabene på Europas jøder. Ligeledes fokuserer forløbet på spørgsmål som: Hvorfor tiltrækkes unge af fællesskaber? Skaber forestillede fællesskaber nødvendigvis fjendebilleder? Hvornår risikerer gruppedynamikker at komme ud af kontrol?

Indholdsfortegnelse

Filmmediet og pensumkrav

Litteratur til læreren

Valg af tekster i forhold til undervisning og eksamen

Gennemgang af materialet og links til hjemmesider

Arbejdet med materialet

Perspektivering

Andet

Filmmediet og pensumkrav

Filmmediet er det primære i dette undervisningsforløb af den årsag, at det talte sprog i kombination med billeder bliver nemmere at forstå. Det primære i tyskundervisningen er sproget, men filmene bidrager samtidig til et indblik i den kultur, der var dominerende i 1930'erne og 40'erne. Film kan lige så godt som tekst bruges i eksamensopgivelserne, og det er oplagt at opgive nærlæste uddrag fra filmmanuskripterne som centrale tekster, idet dette vil kunne give eleverne en bredere referenceramme end en tekst alene kan.

At tage afsæt i en ungdomsorganisation som Hitlerjugend, der aldersmæssigt ligger tæt på eleverne, giver eleverne mulighed for at sætte sig ind i de faktorer, der er på spil i en identitetsdannelsesproces. I en eksamenssituation vil eleven således kunne dreje emnet over på sin egen situation og på den måde få fastere grund under fødderne, hvis det kniber med selve emnet.

Ifølge Undervisningsministeriets bekendtgørelse skal der arbejdes med materiale fra før 1945. Dette kan f.eks. være gennem originalbilleder og/eller kildetekster fra Hitlerjugend eller det tyske skolesystem under nazismen. Se f.eks. et originalt dokument om den kropslige dygtiggørelse i Hitlerjugend fra 1934:

<http://www.dhm.de/lemo/html/dokumente/hjverordnung/index.html>

Eller det virtuelle museum i den dansk-tyske grænseregion. Her findes billeder og filmklip om ungdommen under nazismen på både tysk og dansk:

http://www.vimu.info/general_04.jsp?id=mod_10_4&lang=da&u=child&flash=true&s=FF97AB1B2F6432B2A5B374715CF0FCAA

Litteratur til læreren

Hitlerjugend var den nazistiske ungdomsorganisation fra 1926. Særlig vigtigt at vide er, at det i 1936 blev til en statslig ungdomsorganisation med det erklærede mål at opdrage ungdommen til loyalitet overfor de nazistiske idealer. Hvor det før 1939 havde været frivilligt for de unge, om de ville være med, blev det herefter en pligt for alle mellem 10 og 18 år at være medlem af organisationen.

http://www.denstoredanske.dk/Rejser,_geografi_og_historie/Tyskland,_%C3%98strig,_Schweiz_og_Liechtenstein/Tyskland_1933_-_1949/Hitlerjugend

Kater, Michael H. "Hitler youth". Harvard University Press 2004

Lewis, Brenda Ralph "Hitlers ungdomskorps: Hitlerjugend i krig og fred 1933-1945". Billesø & Baltzer, 2002.

Dvorson, Alexa: "Hitlerjugend: vejen mod vanviddet". Bogfabrikken Fakta, 2005.

Film om nazistisk identitet og Hitlerjugend

Følgende film og dertilhørende materiale passer særligt til dette undervisningstema: "Napola – Elite für den Führer" samt "Die Brücke" og "Die Welle". De to førstnævnte film udspiller sig før og under krigen, mens sidstnævnte kan siges at behandle emnet på et meta-plan. Alle tre film viser relevansen af at lære om Holocaust og de processer, der førte dertil.

Napola – Elite für den Führer:

Fra Det Danske Filminstituts hjemmeside, hvor der også findes spændende undervisningsmateriale, beskrives filmen således:

"Mænd skaber historien – vi skaber mændene". Sådan lyder undertitlen på den tyske film "Napola", der drejer sin historie om nazisternes bestræbelser på at uddanne den tyske ungdom til fremtidens overmennesker. Denne uddannelse foregår på en række eliteskoler, de såkaldte Napola, hvis navn er en forkortelse af National Politische Erziehungs Anstalt.

"Napola" er en anderledes film om Anden Verdenskrig. Her er ingen rullende tanks og ingen store slagscener. Filmen fokuserer i stedet på nazisternes bestræbelser på at have næste generation klar til at videreføre deres tusindårsrige. Samtidig er filmen et psykologisk portræt af, hvordan det enkelte menneske bliver tiltrukket og frastødt af nazismen.

(Fra <http://www.dfi.dk/filmiundervisningen/film-i-skolen/undervisningsmaterialer/materialer-til-spillefilm/napola.aspx>)

Die Brücke

"Die Brücke" er en antikrigsfilm, der handler om en lille gruppe fra Hitlerjugend på syv 16-årige drenge, der skal forsvare en bro i krigens sidste dage. Filmen viser det absurde i de unges antagelse om, at de kan forsvare en bro overfor amerikanerne. De er opdraget til total lydighed og disciplin og nærer fuldkommen tillid til rigtigheden i deres ordrer. I bestræbelserne dør alle på nær én. Filmen viser, hvordan drengene er splittede imellem deres umulige opgave og deres begreber om "blod og ære". Det tydeliggøres, hvordan deres nazistiske opdragelse overskygger al sund fornuft.

”Die Brücke” er også udgivet som roman på forlaget Bertelsmann, München 2008, ISBN 978-3-570-30361-0.

Die Welle

Filmen er en nyindspillet tysk version af „The Wave“ om en gymnasielærers forsøg på at modbevise sine elevers tro på, at et diktatur ikke kunne blive en realitet i nutidens Tyskland. For at tydeliggøre diktaturets forførende strukturer og mekanismer lader han selv samme strukturer integrere i undervisningen, f.eks. uniformitet, symboler og disciplin, og gruppen af elever tager navnet ”Bølgen”. Den stærke gruppeidentifikation forårsager samme ekstreme og voldelige tendenser som i Det Tredje Rige. Det begynder som et forsøg, men ender med at køre fuldstændig af sporet og får fatale konsekvenser for såvel elever som lærer.

Find længere referat på tysk samt tilgængeligt undervisningsmateriale til tyskundervisningen online på Det Danske Filminstituts hjemmeside:

<http://www.dfi.dk/filmiundervisningen/film-i-skolen/undervisningsmaterialer/materialer-til-spillefilm/boelgen---die-welle.aspx>

Undervisning

De tre film ”Die Welle”, ”Napola” og ”Die Brücke” står særdeles centralt i forhold til temaets problemstillinger, hver på deres måde. Derfor kan de enten bruges separat eller sammen, hvorved de enten lægger grunden for et tema eller i sig selv udgør et tema.

Som Undervisningsministeriet anbefaler, skaber det god sammenhæng for eleven at arbejde med filmene i tre faser:

1. en før-opgave-fase, der skal skabe konteksten for det, eleverne nu skal i gang med.
2. en opgave-fase, hvor eleverne løser opgaven.
3. en efterbehandlings-fase, hvor man har fokus på sproget.

1. Før-opgave-fasen:

Hitlerjugend behandles bedst i forlængelse af et projekt om Anden Verdenskrig i sin helhed, men kan om nødvendigt også stå alene. Eleverne skal, allerede inden de ser filmen, være forberedt på, at emnet handler om nazistisk ideologi samt om, hvilke virkemidler, der blev taget i brug for at overbevise de tyske unge om rigtigheden af ideologien. Ligeledes kan det være en god idé at

klargøre, hvordan og særligt hvorfor mange i det tyske folk hengav sig til nazismen. Denne baggrundsviden er væsentlig for, at de ved, hvorhen de skal rette deres opmærksomhed.

2. Opgave-fasen:

Følgende er forslag til yderligere arbejde med filmene, udover hvad der allerede findes på de respektive hjemmesider.

A. Eleverne skal tage noter til filmen(e) og derefter sammenligne disse gruppevis. Dette vil skabe et billede af, hvad de mener er væsentligt i filmene. Derved cementeres også filmenes tema for dem i nøgleord og vendinger, og de vil allerede her få et vist ordforråd, som de kan bruge i det videre forløb.

B. Som skriftlig øvelse vil et referat være nyttigt, således at de ved f.eks. eksamenslæsning har noget brugbart på skrift om filmene. En lidt sværere øvelse kan være at skrive historien set fra én af personernes synsvinkel, eller ud af fantasien at skrive en ny slutning på filmen. Det vil også være yderst anvendeligt at oversætte et stykke fra en central samtale eller scene.

C. Et mini it-projekt vil give eleverne stor indsigt i Hitlerjugend eller mere generelt i ungdom og nazisme. Man kan finde både klip fra gamle propagandafilm, musik og billeder om Hitlerjugend på forskellige hjemmesider (fx YouTube) og det vil derfor være oplagt, at eleverne i grupper sammenstykker en virtuel fremlæggelse. N.B. Det er her helt centralt, at du som lærer gør eleverne opmærksom på kildekritik i forbindelse med søgning på internettet, da det er nemt at støde på hjemmesider, der er skrevet af holocaustbenægttere eller holocaustrevisionister.

D. Som mundtlig øvelse er drama et godt redskab: Eleverne skal efter at have set en scene i en af filmene gruppevis spille scenen ud fra simplificerede replikker, som de selv har lavet. Det kan også være, at eleverne har mulighed for at indspille det som hørespil i et sproglaboratorium. Derved kan de også høre deres egen udtale, intonation og sprogmelodi.

E. Til f.eks. højniveauelever er det en oplagt mulighed at lave sproglige øvelser med konjunktiv til at tale om de etiske dilemmaer. ”Was hättest du getan?” ”Wie wäre es, wenn ...?“. Dilemmaerne spiller en væsentlig rolle i temaet og fremhæver ligesom filmen ”Die Welle” aktualiteten og emnets universelle kvalitet

3. Efterbehandlings-fasen:

Uanset undervisningsform er det væsentligt for tyskfacet, at der samles op på det sproglige element som afslutning på et projekt. Her kan eleverne i grupper formulere essensen af temaet, hvorefter det

rettes igennem af læreren. Herefter kan grupperne udveksle disse rettede versioner af temaformuleringerne. Ligeledes kan mundtlige formuleringer i plenum udveksles ud fra en snak om, hvad eleverne selv mener om filmene, og hvad de finder centralt.

Perspektivering

Man kan sammenligne Hitlerjugend med Freie Deutsche Jugend (FDJ), som var en tilsvarende statslig ungdomsorganisation i DDR. Se f.eks. "Meine freie Deutsche Jugend" af Claudia Rusch ved Bjarne Mørup, Systime 2004.

To andre gode undervisningsmaterialer, som også har relevans for temaet om Hitlerjugend:

„Als ich jung war“

I tekst og på lydbog hører vi Dorothea Jess' beretning om at være barn i det nazistiske Tyskland. Den er god, fordi den er en øjenvidnefortælling og forklarer, hvordan hun personligt blev tiltrukket og frastødt af nazismen.

Sprogforlaget: Jugenderziehung im "Dritten Reich"

„Blut und Ehre: Jugend unter Hitler“

Denne tv-serie har primært fokus på Hitlerjugend, men beskæftiger sig desuden generelt med problematikkerne mellem jøder, ikke-jøder, anti-nazister og nazister. Vi følger fire familier og deres historier.

Videoen er fra 1982 og er tekstat. DR 11.1.1983. 4. videobånd á 55 min.